

2.

„Ema, kas sul on valus?“

Noor naine kummardub vanema kohale, nad mõlemad on otsekui kuu kaks külge, mõlema näod on raamistatud heledate lokkidega, mõlemal on sama huulejoon ja silmade mandlikujuline lõige, ning pikad ripsmekarvad, ainult et Viltè nahk on särav, roosakas, aga Saulè nahk pärlnutrine, juba igavikuvarjundiga, juba pööratud teispoolsusse, mida ta enam ei karda, sest teab, et kõik, mis oleks võinud teda teispoolsuses hirmutada, on juba olemas olnud.

Teekond, mis ühendas kahte kontinenti, oli ülimalt pikk ja tõi kohale jõuetud, tugevate rihmadega kinni seotud elavad „liblikad“, kes ei olnud küll rivistatud kolleksionääri korktahvlile, vaid lennuki salongi, „liblikad“, kellel oli hirmsasti vedanud, sest nad lendasid (ehkki kinniseotuna) unistuste põldudele, kus nektar pidavat voolama isegi maanteid ääristavatelt puistelt (!) postidelt, pilvelõhkujatelt ja iga maja katusekarniisilt. Ta soovis kogu südamest seda uskuda, sest *tõsised* inimesed ei valeta, nii rääkis tema ema, laiapuusane, pikaldane, parim taluperenaine kogu külas, kes vitsutas kogu talve kärehapu mekiga kapsast, kes sünnitas igal aastal lapse, muretsemata üldse selle pärast, et mitte iga kord – elava, kes peaaegu kunagi ei läinud põllule, sest seal jätkus juba küllalt tugevaid käsi: tädid ja onud olid selles talus vanast ajast peale paigas nagu mingid elektripostide alustalad, nad pidasid maja ja põldu, ja tööriistu, hoolitsesid, et talus voogaks alati õige

energia, mida toetasid nüüd ka suuremaks kasvanud lapsed, kuni peremehe koha võttis üle kõige vanem poeg – Tadulis¹.

Emal ei pannud tähelegi, millal nad suureks sirgusid, sest vaevalt rinnast võõrutatud, läksid nad isa – vaikse, haiglase-võitu, juba nooruses halliks läinud mehejupi hoole alla, kelle süda oli avaram kui Siberimaa, kust tema suutis veel tatikana tagasi tulla, kogu päratust impeeriumist läbi laanida – võib-olla sellepärast, et oli hirmvajalik rikast talu taga nutvatele tööst vaevatud vanematele –, kuid ei suutnud nii tugevaks saada, et paistaks pärisperemehe mõõtu, sellepärast toetasid teda sugulased ja hiljem kositi talle, juba neljandat aastakümnet tuterdavale kavalerile, suurekasvuline kaunikujuline puruvaene, ent kange kahekümneaastane. Avaratele hektaritele otsustavalt paigale asunud, kärmesti kõik üle mõõtnud, kokku lugenud ja välja arvestanud, kloppis ta mehe rāpase magamisaseme puhtaks, pesi ja nūhkis muldpōranda üle, ajas ämblikud, hiired ja hulkuvad koerad kõikidest nurkadest minema, ning kui päike loojus, laskis mehe rahulikult enda peale, embas teda nagu viimast ja kõige armsamat tööriista.

Sedamoodi vajus mehike aasta aasta järel oma naise laiadesse niuetesse ja seejärel võttis tema käest vastu rōökivad pambud, mähkis neid, pesi, koogas koos nendega, küpsetas neile ise maailma kõige maitsvamat leiba, millega kutsus kogu külas esile vimma, sest mehe sihuke toimetamine oma lastega ahju ees rikub kogu jahimeeste ja sõjameeste soo. Talle oli sellest ükstapuha: nii kodus, õues kui ka järve äärde minnes oli ta ümbritsetud oma järeltulijatega nagu kivi molluskitega, neid molluskeid tuli aina juurde, ja kui ühed laskisid lahti ja hakkasid omal jalul kõrval kahlama, tulid uued asemele.

¹ Tadulis – hellitusnimi poolapärasest mehenimest Tadeusz. (*Tlk*)

Sedasi harjusid võõrad silmad tolle maja *teistmoodi* korraga. Tolles majas teadis mitte mees, vaid naisterahvas kõike, isegi seda, mis peab ookeani taga olema, sest tema kehtestatud korra vastu ei julgenud keegi astuda. Sellest sai aru ka *tõsine mees*, kes võttis esimest korda istet tulevase ämma õuepoolsel verandal ja oli sunnitud *lahti riietuma* kuni Hiinast pärit aluspüksteni ning lahti seletama, kust ta oli need ostnud, kui palju maksnud ja miks nii palju, sest meie kandis oleks ema arvates saanud *na palju dollarite eest pool kärutäit tuhleid*, tema aga, ena nüüd – kulutas aluspükstele, peab aga *kõva karman raha täis olema*. Nii või teisiti, aluspükse võiks siit aastateks ette osta, need pole ju saapad, ei kulu kiiresti läbi.

Samamoodi arutati läbi iga *tõsise* mehe riidetükk, seejärel ta kodumaja katus, aknad, trepid, voodi ja kummut, lauariistad ja külmutuskapi oletatav iga, bensiiniks läbi põletatud dollarid tööle ja tagasi, jõude istumine lennukis, reisi eest niisuguse enneolematu summa välja käimine, ja igal nädalavahetusel väljakustud õlu *tolle* maa ääretute järvede kallastel sõprade suvilate kuivpeldikutes.

„*Meie ei osta õlut*,“ lajatati rangelt ja osutades sobilikku austust isa vastu, kel polnud mitte üksnes vaieldamatu leivaküpsetaja, vaid ka pruulimeistri anne. Tal oli oma oaas aia taga, lõunapoolsel veerul, kuhu ei eksinud peaaegu üldse järve poolt puhuvad niisked põhjatuuled, tema päralt olid peaaegu kakskümmend mesipuud ja kõik mesinikule vajalikud riistad, mida läks tarvis kõige magusama püha ajal, mis nende kodus üleüldse oli, sest isa, kes oli pähe tõmmanud võrguga kapuutsi, naerutas lapsi kaua, siis aga kadus mesilaste valdustesse, kuhu polnud kellelgil teisel õigust ei jalga tõsta ega nina pista. Nüüd pidi kannatlikult ootama kogu

aasta kõige pikema päeva lõppu, kuni ta saabus tagasi, kaasas kärjed, millest tilkus suvist sulapäikest.

Raske kleepuva mee tilkumist otse suhu jääb Saulė igatsema igal suvel, jääb igatsema mesilat ümbritsevaid pärnapuid, nende kollaselt sahisevaid õisi, kui ta vaatab *selle maa* uhkeid puid, ise tummalt vaieldes, et ehkki puud levitavad igas suunas ümberringi imelisi lõhnu, ehkki nad on nähtamatutest õitest tulvil, ei suuda nad asendada talle isatalu kohale kerkivaid lopsakaid puuvõrasid.

Põllult tagasi tulnud tädi Lionė võttis puude varjus istet, vennad ja õed kükitasid otsekui mõnes teeärses trahteris, mida peab enne kodutallu minemist tingimata külastama, tingimata peab mitte ainult jalga, vaid ka pead puhkama, sest iga hetk hakkab ema aru pärima, kui palju külvasid, palju lõikasid, kokku sidusid, riisusid, kaarutasid, ära vedasid, aga naeruse näoga isa lürib kapsasuppi, söötes ühele põlvele istuma tõstetud kõige väiksemat vennakest, jutustab talle midagi naljakat, siis pühib endal ja lapsel suu puhtaks, *teeb vigurit*, kihistab naerda ja naerutab teisi, isegi ema toetub toolikorjule ja jääb oma suurt peret vaatama, ise vaevalt oimates, kes on siin kõige väiksem ja kes kõige naljakam.

„Ema, ma küsin, kas sul on valus?“ Viltė raputab Saulėt õlast.

„Ei, enam ei ole.“

Kas saab siis päikesel¹ valus olla, kui ta loojub, või saab siis kuu pimenev külg valutada? Kas saab veel midagi valuamat olla noorusajast, esimestest laksudest vastu näppe, kui korraga taipad, et maailm õuevärava taga on sootuks teistpidi

¹ Päike – leedu keeles *saulė*, on ka naisenimi. Nime hellitusvormid on Saulutė, Saulelė, Saulužė, Saulužėlė. (Tlk)

seatud, kui ema, tädi ja eriti veel isa sulle seletas? See oli tema, kes kõige sagedamini patse punus, uuris läbi paksude prilliklaaside laste päid, ega ole mingeid üleasureid elukaid näha, tõmbas kaua ja kannatlikult harjaga üle oma tütarde juuste, pajatades samal ajal headest inimestest, kes aitasid temal Venemaa avarustes rännates vastu pidada. Ainult headest inimestest, halbu ei olnud ta kohanud ei seal ega siin, kodukandis, ega arva, et neid võib ookeani tagagi olla, aga kui isegi on, siis on nad õnnetud, keda leidub igal pool, kuid sellised on siia ilma ilmselt kogemata sattunud.

Isal oli olemas omaenda vankumatu müüt Issanda plaanide kohta, kus igal hingel on ette nähtud oma aeg ja koht, kuid mõnikord, kui Jumal on võib-olla tukkuma jäänud, satub üks või teine mitte oma aastasajasse, aga vahest ka aastatuhandesse, mitte oma majja, maale või mandrile, ning hakkabki segadus pihta, puhkevad sõjad ja juhtuvad õnnetused, sest äraeksinu peab midagi temale mittekuuluvast kohast eemale lükkama, või peab sellel paigal pilku peal hoidma, kuni hiljem laskub keegi seaduslik hing alla. Aga võib-olla ollakse sunnitud kannatama vanemate või vana- ja vaarvanemate tehtud pattude pärast?

Ema tõstis vahetevahel häält, väitis, et isa on *sotsidest tuhmim, istub ka vales kohas, kui säherduste lollakate umbluujuttudega oma laste päid hullutab*, kuid isa puges sahvrisse, rüüpas sõstra- või kirsimahla, mida ka lapsed armastasid nii väga heinakõrrest salakesi riitsida, tõi ja pakkus emale:

„Võta, pese paha ära, pole meil vaja küünarnukkidega trügida, me oleme kõik just seal, kus peab olema.“

Ema rahunes, kuid sinu peanupus uuristas väikesest peale sundmõte nagu mingi ürasek: „Aga kust isa teab, et me kõik oleme omal kohal?“

Aga järsku olen ma võõra koha hõivanud? Aga järsku olen sattunud üleüldse mitte sinna, kuhu vaja? Või olen hüpanud valesse aega?

Imelik pidev närimine, ja ema imelik pilk, kui tunned end otsekui kogemata tarre sattunud hiirepoeg, keda on vastik puudutada (aga sul on nii väga vaja sooja kallistust) või otsekui seisaks ema mitte mõne sammu kaugusel, vaid taamal eemal ja näeks sind imepisikesena, otsekui täpikesena tee lõpus ega tunne ära, kas sa oled inimene või kummitus või juba eemalduv *ilmarändur*.

Kuidas tegelikult on, sa ei küsinud. Teie kodus ei olnud kombeks palju pärida. Ema ei kannatanud üldse *lolle jutte*, aga isa rääkis palju, ajas juttu, arutas valjusti ja jättis lastele seepärast harva kohta kahtlusteks. Seda enam, et ema range hääl katkestas jutu: „*Küllalt juba keelt sügatud, marss tööle!*“

Ema ei kannatanud tühja logelemist, sest *ka telekat vaadates võib mõnda kapukat kududa ja meeste kaatsasid lappida*.

Hea, et ta vähemalt raamatu taga istumist ei pidanud logelemiseks: „*Kui vaja, siis vaja. Kui te ei õpi, siis saate vaeva näha ja põldu mööda rügada nagu meie isaga.*“ Õppida tuli väga hästi. „*Nina sügada saab ka kodus. Pole siin midagi iga päev kamasse kulutada. Kui juba saatsime kooli, siis näe vaeva, ära häbi tee, et pärast süda ei muretseks.*“